

Faragó Laura

**A csoportközi erőszak pszichológiai és strukturális
meghatározói**

A doktori (PhD) értekezés tézisei

Pszichológiai Doktori Iskola

Doktori Iskola vezetője: Prof. Dr. habil. Urbán Róbert

Szocializáció és Társadalmi Folyamatok Program

Programvezető: Dr. habil. Nguyen Luu Lan Anh

Témavezető: Dr. habil. Kende Anna, Dr. habil. Krekó Péter

Budapest, 2021

A doktorjelölt publikációs listája

A doktori értekezésben idézett publikációk:

- Faragó, L., Ferenczy-Nyúl, D., Kende, A., Krekó, P., & Gurály, Z. (2021). Criminalization as a justification for violence against the homeless in Hungary. *The Journal of Social Psychology*. <https://doi.org/10.1080/00224545.2021.1874257>
- Faragó, L., & Kende, A. (2017). Az elnyomás támogatása vagy az egyenlőség ellenzése? Az új szociális dominancia orientáció skála (SDO7) vizsgálata. *Alkalmazott Pszichológia*, 17, 115-135. <https://doi.org/10.17627/ALKPSZICH.2017.1.115>
- Faragó, L., Kende, A., & Krekó, P. (2019). Justification of intergroup violence – the role of right-wing authoritarianism and propensity for radical action. *Dynamics of Asymmetric Conflict*, 12, 113-128. <https://doi.org/10.1080/17467586.2019.1576916>
- Faragó, L., Kende, A., & Krekó, P. (2020). We only believe in news that we doctored ourselves: The connection between partisanship and political fake news. *Social Psychology*, 51, 77–90. <https://doi.org/10.1027/1864-9335/a000391>

Egyéb publikációk:

- Fejes-Vékássy, L., Ujhelyi, A. & Faragó, L. (2020). From #RelationshipGoals to #Heartbreak – We use Instagram differently in various romantic relationship statuses. *Current Psychology*. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-01187-0>
- Zábó, V., Faragó, L., Vargha, A., & Wooley, L. (2020). The differing effects of symbolic interpretation and inclusion of transcendence on life goals and mental health in Hungarian adults. *Central European Journal of Educational Research*, 2, 61-75. <https://doi.org/10.37441/CEJER/2020/2/2/7915>

1. Elméleti háttér

Doktori értekezésem célja feltárni, hogy miért támogatják az emberek a csoportközi erőszakot, mely strukturális feltételek (relatív depriváció és elégedetlenség, csoportok negatív médiabeli ábrázolása és kriminalizációja, észlelt fenyegetettség, álhírek és összeesküvés-elméletek jelenléte) és pszichológiai tényezők (kognitív folyamatok, világnézet, attitűd-orientációk) játszanak szerepet az agresszió támogatásában és igazolásában. A kutatások kontextusa Magyarország, ahol a csoportközi erőszak támogatottsága meglehetősen magas: egy magyar lakosságra reprezentatív kutatás szerint a válaszadók 25% -a gondolja úgy, hogy fontos célok érdekében még egy demokráciában is megengedhető az erőszak alkalmazása, és 20%-a véli úgy, hogy a csoportok közötti erőszak bizonyos esetekben igazolható (Molnár et al., 2015). Bár kutatásaimat a magyar kontextusban végeztem, disszertációmban általános szociálpszichológiai mechanizmusok tesztelésére törekedtem, és eredményeim általánosíthatósága nem korlátozódik csupán Magyarországra. A magyar kontextus azonban felerősít bizonyos jelenségeket (pl. kisebbségellenes retorika, álhírek terjedése), amelyek növelik a csoportok közötti konfliktusok, és általában az erőszak valószínűségét.

A csoportközi erőszak meghatározói

Csoport alapú sérelmek és egyenlőtlenségek

A csoportközi ellenségesség és konfliktusok kialakulása két klasszikus elmélettel magyarázható. Az első a reális csoportkonfliktus elmélet (Campbell, 1965; LeVine & Campbell, 1972; Sherif, 1966), amely szerint a csoportok versengenek az értékes, de szűkös anyagi erőforrásokért (például a földterületért, munkalehetőségekért, vagy a természeti erőforrásokért), amely megnöveli a csoportközi ellenségesség és erőszak valószínűségét (Rapoport & Bornstein, 1987; Sherif et al., 1961). A második nagy hatású elmélet a társas identitás elmélet, mely szerint a csoportok nem csak az anyagi javakért versengenek, hanem a szimbolikus jutalmakért is, mint a pozitív társas identitás, csoport alapú dominancia, vagy a tisztelet (Tajfel & Turner, 1979). Az emberek motiváltak a pozitív énkép kialakítására, amit azáltal érhetnek el, hogy pozitívan értékelt társas csoportokhoz tartoznak (Tajfel et al., 1971), ez azonban a külcsoportok leértékeléséhez és az ellenük érzett ellenszenv növekedéséhez vezethet (Rubin & Hewstone, 1998). Mindazonáltal, ha az egyén identitása fenyegetett (Fein & Spencer, 1997), vagy a külcsoport fenyegetést jelent a saját csoportra nézve, a saját csoport rendkívüli gyűlölettel és akár erőszakkal reagálhat (Thomsen et al., 2008), amely csoportközi elnyomáshoz és népiirtáshoz is vezethet (Opatow, 1990).

A gyakorlatban a két elmélet elválaszthatatlan a csoportközi konfliktusokban: a csoportok egyszerre versengenek a szűkös anyagi erőforrásokért és a pozitív társas identitásért, dominanciáért, tiszteletért. Ha a csoportok tagjainak kevesebb erőforrás jut, mint más csoportoknak, elégedetlenséget és sérelmet éreznek, ami beindítja a csoportközi erőszakhoz vezető folyamatokat. A relatív depriváció (Gurr, 1970) elmélete szerint, amikor a csoportok úgy érzik, hogy hátrányos helyzetben vannak más csoportokhoz képest, vagy helyzetük a várthoz képest kevésbé gyorsan javul, az elégedetlenséget vált ki a csoport tagjaiból. Az empirikus kutatások alátámasztották, hogy a csoport alapú sérelmek és a relatív depriváció jelenléte jelentősen növeli a csoport alapú agresszió valószínűségét (Regan & Norton, 2005; Siroky et al., 2020; Wimmer & Min, 2006).

Az igazságtalanságokért felelősnek tartott csoportok könnyen az erőszak célpontjaivá válhatnak (Daskin, 2016). A bűnbakképzés, egy adott csoport hibáztatása a frusztrációkért és sérelmekért nem csak az alacsony státuszú, hátrányos helyzetű és kis hatalommal rendelkező csoportokat érintheti, hanem a magas státuszú, kompetens, azonban veszélyesnek vélt csoportokat is (Glick, 2002). Minél több sérelem róható fel a felelősnek tartott csoportoknak, annál nagyobb ellenük az erőszak valószínűsége (Gurr, 1970).

Az attitűd-orientációk szerepe (jobboldali tekintélyelvűség és szociális dominancia orientáció)

A csoportközi erőszak elfogadhatóságában és igazolhatóságában jelentős egyéni különbségeket tapasztalhatunk. A jobboldali tekintélyelvűség (RWA, Altemeyer, 1981) és a szociális dominancia orientáció (SDO, Pratto et al., 1994) fontos tényezőknek bizonyult a csoportközi erőszak támogatásának magyarázatában, és a korábbi tanulmányok rámutatnak arra, hogy e két attitűd-orientáció fontos meghatározója mind az előítéleteknek, mind fontos politikai attitűdöknek (Altemeyer, 1998; van Hiel & Mervielde, 2002). A jobboldali tekintélyelvűség közvetlenül összefügg a csoportközi erőszak ideológiai igazolásával (Benjamin, 2006; 2016; Cohrs et al., 2005; Crowson, 2009; Dambrun & Vatiné, 2010; Faragó et al., 2019; Larsson et al., 2012). A tekintélyelvűség olyan csoportokkal szemben jósolja be az erőszakot, amelyek veszélyt jelenthetnek a saját csoport fizikai integritására, illetve fenyegethetik a csoportnormákat és a társadalom stabilitását (Duckitt 2001; 2006; Duckitt & Sibley, 2007). Amikor a tekintélyelvű személyek fenyegetőnek érzik egy csoportot, nagy valószínűséggel támogatnák az erőszakot, hogy megvédjék saját csoportjukat. Jellemző rájuk a

morális felsőbbrendűség érzése a normasértő csoportokkal szemben, mely negatív csoportközi attitűdökhöz és az ellenük irányuló erőszakhoz is vezethet (Altemeyer, 2006; Thomsen et al., 2008).

A szociális dominancia orientáció olyan általános attitűd-orientáció, mely összefügg a társadalmi csoportok közötti hierarchikus kapcsolatok létrehozásának és fenntartásának vágyával, valamint a csoport alapú dominanciával és az alacsony státuszú csoportok elnyomásával (Pratto et al., 1994). Az SDO magyarázatot nyújt a negatív csoportközi attitűdökre (Faragó & Kende, 2017; Pratto et al., 1994; Sidanius et al., 2004): bejósolja az előítéletességet az alacsony státuszú csoportokkal (mint például a háziasszonyok, munkanélküliek, vagy szegények), valamint a szűkös erőforrásokért aktívan versengő, és ezáltal gazdasági fenyegetettséget jelentő csoportokkal szemben (Asbrock et al., 2010; Caricati et al., 2017; Duckitt & Sibley, 2007; Matthews et al., 2009; Morrison & Ybarra, 2008; Thomsen et al., 2008). A szociális dominancia orientáció összefügg a csoportközi erőszak támogatásával is (Gerber & Jackson, 2017; Henry et al., 2005; Larsson et al., 2012; Lindén et al., 2016; Thomsen et al., 2008): ez esetben az agresszió a hierarchikus csoportközi viszonyok és a dominancia fenntartásának eszköze (Henry et al., 2005; Sidanius & Pratto, 1999).

Az észlelt fenyegetés és a kriminalizáció szerepe a csoportközi erőszakban

A külcsoporthoz nem is kell valós fenyegetést jelenteniük a saját csoport számára: már a fenyegetés pusztán észlelése is elegendő lehet a negatív attitűdök és az agresszió kiváltásához. Az Előítéletek Kettősfolyamat-Modellje (DPM, Duckitt 2001; Duckitt 2006) szerint az előítéletek, valamint a külcsoporthoz szembeni erőszakos szándék erősen függ a szituációtól és a külcsoport sajátosságaitól. A fenyegető társadalmi helyzetek és a veszélyesnek észlelt külcsoporthoz erősítik azt a meggyőződést, hogy a világ egy veszélyes hely, és ez a veszélyes világkép fokozza a külcsoporthoz által észlelt fenyegetettség érzését. Ezzel szemben a versengőnek tartott külcsoporthoz aktiválják a versengő világképet, mely szerint a világ egy versengő dzsungel, és ez megnöveli az alacsony státuszú, illetve versengő külcsoporthoz szembeni előítéletek valószínűségét. Az Előítéletek Kettősfolyamat-Modellje a csoportközi erőszak és a háborúk támogatására is magyarázatot kínál: egy korábbi kutatásban a versengő és a veszélyes világképek aktiválása az emberi jogok és az állampolgári szabadságjogok korlátozásával, valamint az Egyesült Államok 2003-as iraki inváziójának támogatásával járt együtt (Crowson, 2009).

Az észlelt fenyegetést a külcsoporthok médiabeli ábrázolása is kiválthatja. A média jelentős mértékben hozzájárul az egyének észlelt valóságának kialakításához, illetve a külcsoporthok ábrázolásán keresztül hatást gyakorol a csoportközi viszonyokra is (Dixon & Linz, 2000; Hoffner & Cohen, 2013; Van Dijk, 1993). Ha a média egy külcsoporthot fizikai, gazdasági vagy kulturális szempontból fenyegetőnek mutat be, a negatív ábrázolás növeli az adott csoporttól való szorongás valószínűségét (Atwell Seate & Mastro, 2016; Mastro & Robinson, 2000), mely negatív csoportközi attitűdökben (Meeus et al., 2009) és csoportközi erőszak formájában is megnyilvánulhat (Lewandowsky et al., 2013).

A külcsoporthok jogi értelemben vett kriminalizálása (pl. a törvényhozás szintjén) hasonlóan negatív hatást gyakorolhat a csoportok közötti kapcsolatokra. A törvények erkölcsi normaként foghatók fel (Posner, 1997), melyek előírják az egyének számára a megfelelő és kívánatos viselkedést. Meghatározzák a status quo-t, hiszen már a pusztá létezésük bizonyítékként szolgál helyességükre, így az emberek nagyobb valószínűséggel ragaszkodnak majd hozzájuk, mivel motiváltak a status quo fenntartására (Eidelman & Crandall, 2012). Egy külcsoporth kriminalizálása növelheti a csoporttal szemben érzett elutasítást (Bence & Udvarhelyi, 2013; Krekó et al., 2015; Langegger & Koester, 2016; Udvarhelyi, 2014), valamint legitimálhatja a kirekesztő ideológiákat és a kriminalizált csoporttal szembeni erőszakot. Így egy kriminalizáló törvény az agresszió támogatását idézheti elő (Rajah, 2011).

A partizán gondolkodás és a dezinformáció szerepe

Nem csak a hírfogyasztás gyakorol hatást az emberek világnézetére, hanem a világnézet és a már meglévő attitűdök is befolyásolják a hitelesnek vélt információkat, mely hatást gyakorol az attitűdök polarizációjára és a csoportközi viszonyokra. A partizán gondolkodás azt jelenti, hogy az emberek az attitűdjeikkel és ideológiájukkal összhangban lévő információkat hitelesebbnek és meggyőzőbbnek tartják, míg a világnézetüknek ellentmondó információkat nagyobb valószínűséggel utasítják el (Lewandowsky et al., 2013; Lord et al., 1979; Nyhan & Reifler, 2010; Pasek et al., 2015; Peterson & Iyengar, 2009; Taber & Lodge, 2006; Washburn & Skitka, 2017). A partizán információfeldolgozás könnyen vezethet az attitűddel konzisztens álhírek elfogadásához, mely hátrányos következményekkel járhat a csoportközi viszonyokra nézve (Lewandowsky et al., 2017). Ha az attitűdökkel összhangban lévő információ egy bizonyos csoportot rossz színben tüntet fel (például a külcsoporth fenyegetést jelent a saját csoportra nézve, veszélyes vagy versengő magatartást tanúsít), akkor a csoport tagjai nagyobb

valószínűséggel fogják hitelesnek találni ezeket az információkat, ami csoportközi feszültségekhez és agresszióhoz vezet (Lewandowsky et al., 2013). Ebből kifolyólag az összeesküvés-elméletek és a félelmet gerjesztő álhírek gyakran igazolják a másik csoporttal szembeni gyűlöletet, diszkriminációt és erőszakos viselkedést (Bouvier & Smith, 2006; Gray, 2010; Kofta & Sedek, 2005). A fenyegető dezinformáció hatására a külső csoport elleni fellépés nem erőszaknak, hanem jogos önvédelemnek minősülhet a saját csoport szempontjából (Kofta & Sedek, 2005), és a dezinformáció megerősíti azt a nézetet, hogy az erőszak az egyetlen megmaradt lehetőség a fenyegetés feloldására (Bartlett & Miller, 2010). Ebben az értelemben az álhírek és összeesküvés-elméletek „radikalizáló multiplikátorokként” működnek (Bartlett & Miller, 2010), és az attitűdök szélsőségesebbé válása mellett a csoportközi erőszak támogatását is fokozzák.

2. Kutatási kérdések

Doktori értekezésemben az alábbi kutatási kérdések megválaszolására törekedtem:

1. Hogyan igazolják az emberek az agressziót az észlelt fenyegetés eltérő minőségével rendelkező csoportok ellen? Igazolhatja-e a politikai elégedetlenség és sérelem jelenléte a gyűlöletet és a csoportok közötti erőszakot, vagy az elfogadás és igazolás inkább az egyéni különbségekben rejlik (pl. a jobboldali tekintélyelvűségben)? Hogyan lehet igazolni a magas státusú, hatalommal rendelkező csoportok elleni hibáztatást és erőszakot?

2. Hogyan befolyásolja egy társadalmi csoport jogi kriminalizálása az e csoporttal szembeni erőszak elfogadhatóságát? A kriminalizáló törvény elfogadása igazolja-e az adott csoport elleni erőszakot? Kik lesznek azok, akik a kriminalizáló törvénnyel legitimálják a csoport elleni erőszakot?

3. A vágyteljesítő, partizán gondolkodás és a politikai elfogultság hogyan függ össze az álhírek észlelt hitelességének megítélésével? A partizán gondolkodás hogyan függ össze a hírfogyasztással és a csoportközi erőszak támogatásával?

Három korrelációs vizsgálatot végeztem e kutatási kérdések megválaszolására, melyeket az alábbiakban mutatok be.

3. Első kutatás - A csoportközi erőszak támogatásának igazolása fizikailag veszélyes és szimbolikusan fenyegető csoportok esetén

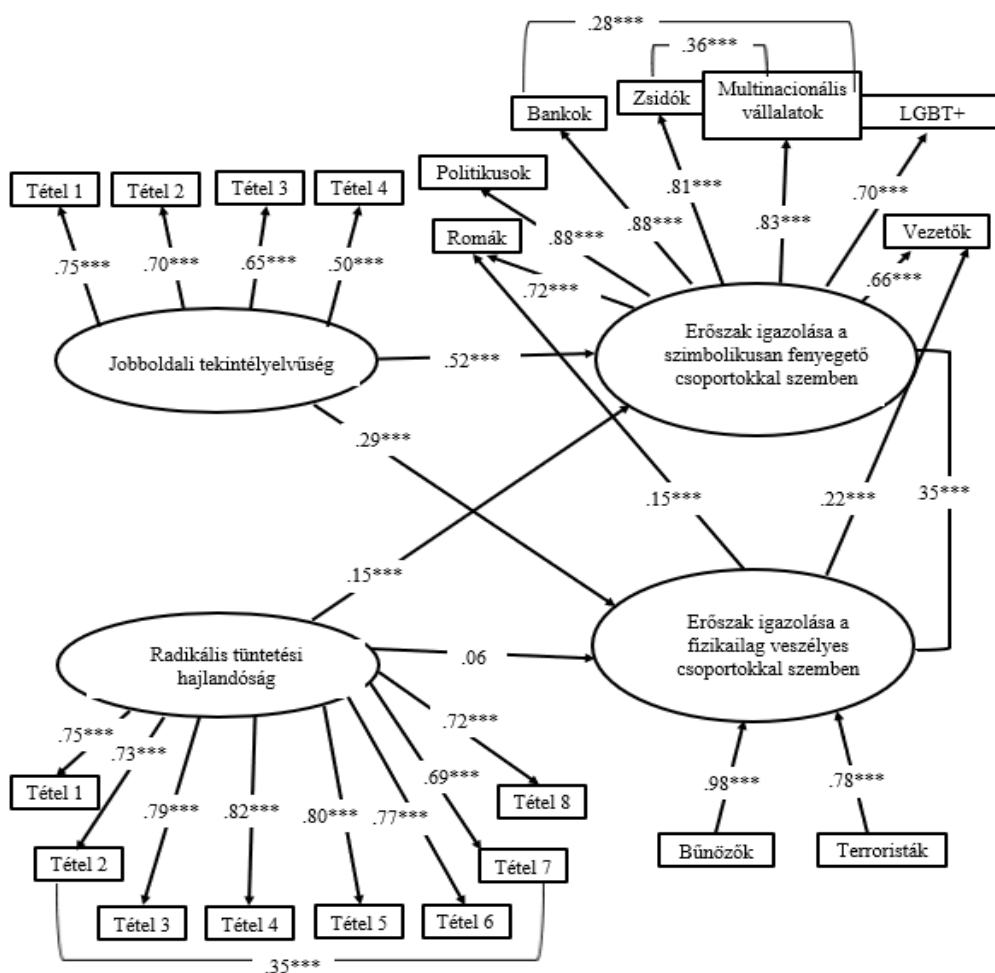
Az első tanulmányban (Faragó et al., 2019) a saját csoport fizikai integritását veszélyeztető (*fizikailag veszélyes*) és a csoport normáit, értékrendszerét fenyegető (*szimbolikusan fenyegető*) csoportokkal szembeni erőszak igazolhatóságát vizsgáltuk magyar kontextusban. Kutatásunk kiterjedt arra is, hogy mely csoportokkal szemben támogatják az emberek leginkább az erőszakot, illetve milyen pszichológiai mechanizmusok magyarázzák a csoportközi erőszak igazolhatóságát. Vizsgálatunkban a radikális tüntetési hajlandóság (mint a csoport alapú egyenlőtlenségek és sérelmek viselkedéses kimenetele) és a jobboldali tekintélyelvűség szerepét hasonlítottuk össze a csoportközi erőszak támogatásában.

Mivel a jobboldali tekintélyelvűség biztosítja az ideológiai, érték alapú legitimációt a csoportközi agresszió igazolásához (Gerber & Jackson, 2017), ezért feltételeztük, hogy a tekintélyelvűség jelentősebb szerepet játszik a szimbolikusan fenyegető csoportokkal szembeni erőszak igazolásában, mint a radikális tüntetési hajlandóság, melyhez nem kapcsolható efféle legitimáló ideológia. Továbbá azok a személyek, akik igazolhatónak tartják a szimbolikusan fenyegető csoportok elleni erőszakot, tekintélyelvűbbek azokhoz képest, akik nem támogatják e csoportokkal szembeni agressziót, hiszen a jobboldali tekintélyelvűség a szimbolikusan fenyegető, normasértő csoportokkal szemben is nyújt ideológiai igazolást az erőszak támogatásához.

Hipotéziseinket egy, a magyar lakosságra reprezentatív mintán ($N = 1000$) teszteltük, az adatgyűjtés számítógéppel támogatott személyes megkérdezés segítségével történt. A kérdőívben a radikális tüntetési hajlandóság és a jobboldali tekintélyelvűség mellett a különböző társas csoportokkal szembeni erőszak igazolhatóságát is mértük. A magyar közbeszédben gyakran megjelenő, heterogén kategóriákat képviselő célcsoportokat választottunk ki, mint például a romák, bűnözők, terroristák, politikusok, bankok, zsidók, multinacionális vállalatok, leszbikusok és melegek, valamint a demokráciát fenyegető tekintélyelvű vezetők. A bűnözők deviáns életmódjuk miatt, míg a politikusok, demokráciát fenyegető autoriter vezetők, bankok, multinacionális vállalatok befolyásos, hatalommal és erőforrásokkal rendelkező csoportokként szerepeltek a kérdőívben. A kutatásban résztvevő személyeknek meg kellett ítélniük, hogy mennyire tartják igazolhatónak az erőszakot ezekkel a csoportokkal szemben.

Eredményeink alapján a válaszadók lényegesen igazolhatóbbnak vélték az agressziót a fizikailag veszélyes csoportok (bűnözők és terroristák) ellen, mint a szimbolikusan fenyegető csoportokkal szemben. Strukturális egyenlet modellezés segítségével feltártuk, hogy a jobboldali tekintélyelvűség nagymértékben magyarázta az erőszak igazolhatóságát mind a fizikailag veszélyes, mind a szimbolikusan fenyegető csoportokkal szemben, ehhez képest a radikális tüntetési hajlandóság hatása elhanyagolhatónak bizonyult. A csoportok összehasonlításából az is kiderült, hogy azok, akik igazolhatónak tartják a szimbolikusan fenyegető csoportokkal szembeni erőszakot, valóban tekintélyelvűbbek voltak az erőszakot nem támogató személyekhez képest.

1. Ábra. A jobboldali tekintélyelvűség és a radikális tüntetési hajlandóság kapcsolata a szimbolikusan fenyegető és fizikailag veszélyes csoportok elleni erőszak igazolásával

Bár a politikai elégedetlenség és sérelem jelenléte (melyet a radikális tüntetési hajlandósággal mértünk) valóban igazolhatja a csoportközi erőszakot (legalábbis a

szimbolikusan fenyegető csoportokkal szemben), eredményeink arra mutatnak rá, hogy az igazolás mechanizmusát jobban magyarázzák az egyéni, tekintélyelvűségből eredő különbségek. Továbbá, bár a magas státusú, hatalommal és befolyással bíró csoportokkal szembeni erőszak támogatása a szakirodalom alapján nem függ össze a jobboldali tekintélyelvűséggel (Duckitt & Sibley, 2007), eredményeink mégis azt mutatják, hogy az e csoportokkal szembeni erőszakot a jobboldali tekintélyelvűség és kisebb mértékben a radikális tüntetési hajlandóság is igazolhatja. A magas státusú, hatalommal rendelkező csoportok ugyanahhoz a faktorhoz kapcsolódtak, mint más szimbolikusan fenyegető csoportok (például az etnikai- és szexuális kisebbségek), melyből arra következtethetünk, hogy a tekintélyelvű személyekre hasonló szimbolikus fenyegetést jelentenek, legalábbis magyar kontextusban.

4. Második tanulmány - A hajléktalanságot kriminalizáló törvénymódosítás hatása a hajléktalanokkal szembeni erőszak támogatására

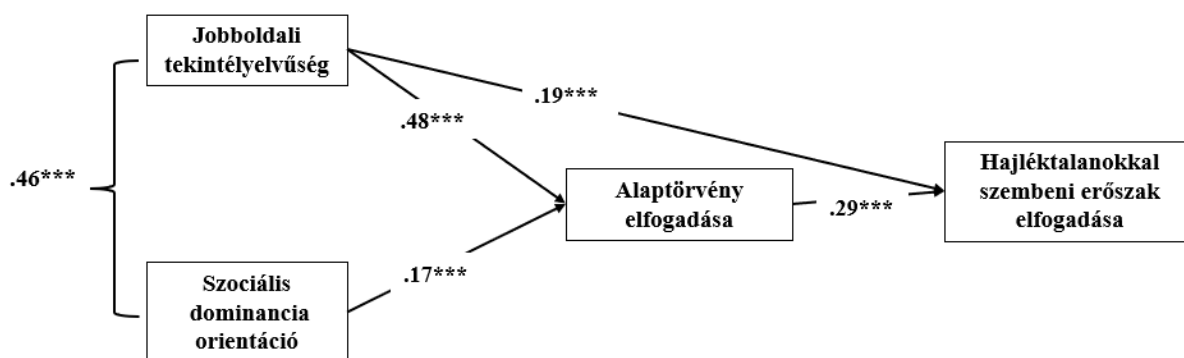
A második tanulmányban (Faragó et al., 2021) megvizsgáltuk a hajléktalanokkal szembeni erőszak igazolásának mechanizmusát. A hajléktalanok alacsony státuszúak, és életmódjuk miatt egyaránt jelenthetnek szimbolikus és fizikai fenyegetettséget (Hadarics & Kende, 2018; Lee et al., 1990; Snow et al., 1989). Kutatásunkban egy, a hajléktalanságot kriminalizáló törvénymódosítás összefüggését vizsgáltuk az erőszak támogatásával, kitérve arra is, hogy milyen szerepet játszik ebben az igazolási folyamatban a jobboldali tekintélyelvűség és a szociális dominancia orientáció. Megvizsgáltuk továbbá, hogy a feltárt igazolási mechanizmus univerzálisan jellemző-e, vagy csak meghatározott iskolai végzettségű személyek esetén mutatható ki.

Feltételezésünk szerint mind a jobboldali tekintélyelvűség, mind a szociális dominancia orientáció bejósolja a hajléktalan emberekkel szembeni erőszak támogatását, és a hajléktalanokat kriminalizáló törvénymódosítás (mely pusztán a közterületen történő életvitelszerű tartózkodásért is bünteti a hajléktalanokat) igazolásként szolgál majd az erőszak támogatásának folyamatában.

Hipotéziseinket kényelmi mintavétellel ($N = 196$) és egy Budapest lakosságára reprezentatív mintával ($N = 674$) teszteltük. Útmodell-elemzés segítségével feltártuk, hogy a tekintélyelvű, valamint a magas szociális dominancia orientációval rendelkező személyek valóban nagyobb arányban támogatták a hajléktalanokkal szembeni agressziót. Ebben a folyamatban a kriminalizáló törvénymódosítás mediálta az attitűd-orientációk és az erőszak

elfogadása közötti kapcsolatot, melyből arra következtethetünk, hogy a tekintélyelvű, illetve a magas szociális dominancia orientációval rendelkező személyek a kriminalizáló törvénnyel igazolták az erőszak támogatását.

2. Ábra. A hajléktalan emberekkel szembeni erőszak elfogadásának útmodellje (fő tanulmány)

Érdekesség, hogy az iskolai végzettség moderálta a szociális dominancia orientáció és az erőszak támogatásának kapcsolatát: a két tényező függetlennek bizonyult alacsonyabb iskolai végzettség esetén, míg a magasán iskolázottaknál a szociális dominancia orientáció erősen korrelált az erőszak támogatásával. Ebből az összefüggésből arra következtethetünk, hogy a magasabb iskolai végzettségűek a hajléktalanokkal szembeni erőszakot ideológiai alapon fogadják vagy utasítják el, mivel tisztában vannak vele, hogy a csoportközi hierarchiát erősítő vagy gyengítő nézetek erőszakhoz (vagy annak hiányához) vezethetnek.

5. Harmadik tanulmány - A partizán, vágyvezérelt gondolkodás hatása a hírfogyasztásra és a csoportközi erőszak támogatására

A 3. tanulmányban a partizán, vágyteljesítő gondolkodás, az álhírek hitelességének észlelése, a hírfogyasztás és a csoportközi erőszak támogatása közti összefüggéseket vizsgáltuk. A 3. tanulmány 3 kutatást foglal magába: a 3a és 3b tanulmányban a politikai elfogultság vágyteljesítő politikai álhírek észlelésére gyakorolt hatását, míg 3c tanulmányban a partizán gondolkodás, a menekültekkel kapcsolatos hírfogyasztás és az ellenük irányuló erőszak elfogadhatósága közötti kapcsolatokat vizsgáltuk.

A 3a és 3b kutatásban (Faragó et al., 2020) a vágyteljesítő politikai álhírek észlelésének folyamatát vizsgáltuk magyar kontextusban. A hitelességet meghatározó tényezők között a partizán gondolkodásra fektettünk hangsúlyt, mivel ez a kognitív torzítás a dezinformációs

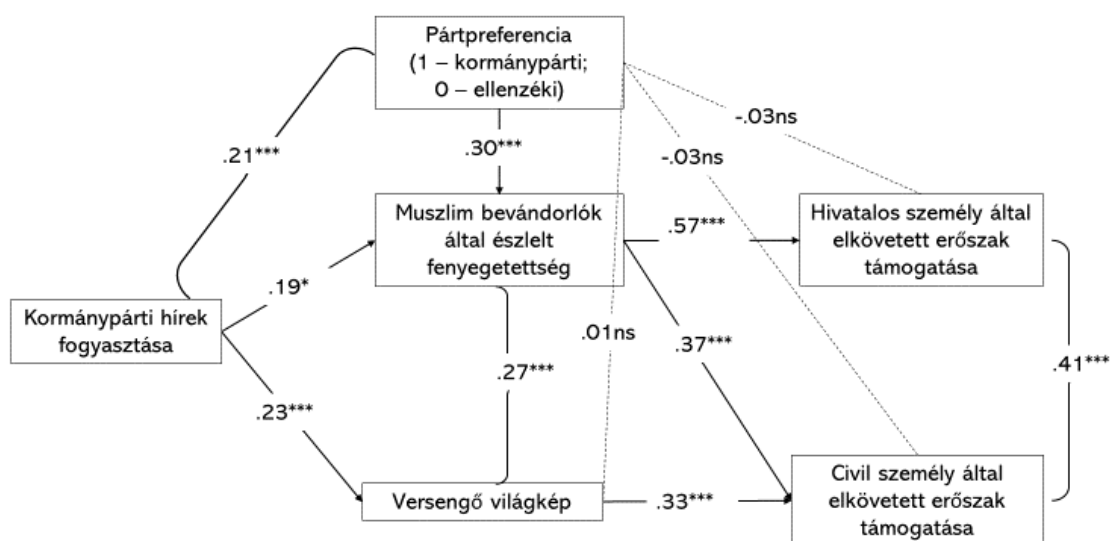
kitettséggel együtt fontos szerepet játszik a radikalizációban és a csoportközi erőszak támogatásában (Bartlett & Miller, 2010; Bouvier & Smith, 2006; Kofta & Sedek, 2005; Kull et al., 2003; Lewandowsky et al., 2013; 2017). Egy reprezentatív (3a: $N = 1,000$) és egy egyetemista mintás (3b: $N = 382$) kérdőíves vizsgálatban teszteltük hipotéziseinket. A politikai elfogultság és a partizán gondolkodás nagymértékben meghatározta az álhírek észlelt hitelességét, és e tényező jelentősebbnek bizonyult, mint például a konspirációs mentalitás, mely az összeesküvés-elméletekre való fogékonyság kognitív meghatározója. Eredményeink alapján a politikai álhírek megítélésénél valóban fontos szerepet játszik az észlelő politikai hovatartozása és meglévő attitűdjei. Az álhírek elfogadásának mechanizmusa és a partizán gondolkodás vizsgálata kulcsfontosságú ahhoz, hogy megértsük, milyen szerepet játszanak a csoportközi viszonyokban.

A 3c tanulmányban megvizsgáltuk a partizán gondolkodás, az online hírfogyasztás és a muszlim bevándorlókkal szembeni erőszak elfogadásának kapcsolatát. Feltételezésünk szerint azok a személyek, akik a kormánypártra szavaznának, több kormánypárti hírt olvasnak, mint ellenzékit, míg azok, akik valamelyik ellenzéki pártra szavaznának, az ellentétes mintázatot mutatják a politikai elfogultság miatt. Megvizsgáltuk továbbá, hogy azoknak a hírforrásoknak a fogyasztása, amelyek a menekülteket fenyegetőnek, veszélyesnek, vagy versengőnek ábrázolják, megnövelik a fenyegetettség, illetve a veszélyes- és a versengő világkép észlelését (Atwell Seate & Mastro, 2016; Dixon, 2008; Dixon & Linz, 2000; Hoffner & Cohen, 2013; Mastro et al., 2007), mely összefügg a menekültekkel szembeni agresszió támogatásával (Lewandowsky et al., 2013; Meeus et al., 2009).

Hipotéziseinket egyetemista mintán teszteltük online kérdőív segítségével ($N = 197$). Eredményeink alapján a kormánypárti szavazók valóban több kormánypárti, míg az ellenzéki szavazók jellemzően több ellenzéki hírt olvastak, alátámasztva ezzel a partizán hírfogyasztás jelenségét. A kormánypárti szavazók fenyegetőbbnek tartották a muszlim bevándorlókat, azonban nem észlelték veszélyesebbnek vagy versengőbbnek a világot az ellenzéki szavazókhoz képest. Megengedhetőbbnek találták azonban a hivatalos személy által elkövetett menekültekkel szembeni agressziót, míg a civil erőszak támogatásában nem lehetett különbséget kimutatni a két csoport között. Útmodell-elemzés segítségével megállapítottuk, hogy a kormánypárti hírek fogyasztása pozitívan függ össze a muszlim bevándorlók által elkövetett erőszak támogatásával, és a kettő közti kapcsolatot a megnövekedett fenyegetettség-érzés és a versengő világkép észlelése mediálta. Míg az észlelt fenyegetettség mind a hivatalos személy által elkövetett, mind a civil erőszak támogatásában szerepet játszott, addig a versengő

világkép csak a civil erőszak esetén bizonyult magyarázó tényezőnek. A pártpreferenciát kontrolláltuk a vizsgálatban, és a hírfogyasztás a pártpreferencián felül is bejósolta a fenyegetettség észlelését, a versengő világképet, illetve a muszlim bevándorlókkal szembeni agresszió támogatását.

3. Ábra. A kormánypárti hírfogyasztás útmodellje (3c tanulmány)

6. Megvitatás

Doktori disszertációmban megvizsgáltam a csoportközi erőszak elfogadásának és igazolásának strukturális és pszichológiai meghatározóit. 3 kutatást végeztem, amelyekben feltártam a radikális tüntetési hajlandóság (a csoport alapú egyenlőtlenségek és sérelmek viselkedéses kimenetele), az általános attitűd-orientációk (jobboldali tekintélyelvűség és szociális dominancia orientáció), egy alacsony státuszú és marginalizált csoporttal szembeni kriminalizáló törvény, a partizán gondolkodás, az észlelt fenyegetettség, valamint a veszélyes- és versengő világkép csoportközi erőszak elfogadására gyakorolt hatását.

Az első tanulmányban a szimbolikus fenyegetettséget jelentő kategória bővítésével járultunk hozzá a jobboldali tekintélyelvűség szakirodalmához. A korábbi tanulmányok az Előítéletek Kettős folyamat-Modelljét tesztelve olyan csoportokat vizsgáltak, amelyek a konvencióktól eltérő nézeteikkel vagy normáikkal társadalmilag megosztónak bizonyultak

(például ateisták, feministák, tüntetők, a hatalmat és a status quo-t kritizáló személyek, valamint az életvitelükkel a tekintélyelvű személy számára fontos normákat megsértő etnikai- és szexuális kisebbségek (Duckitt, 2006; Duckitt & Sibley, 2007; Hadarics & Kende, 2018)), és a jobboldali tekintélyelvűség rendszerint bejósolta az ezekkel a csoportokkal szembeni előítéletet és erőszakot (Altemeyer 2006; Thomsen et al., 2008). Tanulmányunkban olyan hatalommal, befolyással és szűkös erőforrásokkal rendelkező csoportokat is vizsgáltunk, melyek a kettősfolyamat-modell értelmében várhatóan nem korrelálnak a jobboldali tekintélyelvűséggel. Kutatásunk azonban rámutatott arra, hogy e kompetens, magas státuszú csoportok (Fiske et al., 2007) is szimbolikus fenyegetést jelenthetnek a tekintélyelvű személyekre, és a tekintélyelvűség erősen magyarázta az ellenük irányuló agresszió támogatását. Azonban ez az eredmény valószínűleg kultúraspecifikus: a rendszerváltás, illetve a 2008-as gazdasági válság érzékennyé tette az embereket az egyenlőtlenségekre, illetve megnövelte az újraelosztás igényét (Tóth, 2008), ezáltal az egyenlőtlenségekért felelősnek tartott csoportok bizalmatlanságot kelthetnek és fenyegetést jelenthetnek a tekintélyelvű személyekre, hasonlóan más, normasértőnek észlelt csoportokhoz.

A második tanulmány legfontosabb eredménye a kriminalizáló törvény csoportközi erőszak legitimálásában betöltött szerepének feltárása. A korábbi tanulmányok vizsgálták a dehumanizáló diskurzusok (Mietics, 2010; Tosi, 2007), illetve a csoportot normasértőnek ábrázoló sztereotípiák (Hadarics & Kende, 2019) hatását a morális kirekesztés, illetve az agresszió támogatásában, eredményeink pedig rámutatnak, hogy egy kriminalizáló törvény is alkalmas lehet az erőszak igazolására. Másik fontos eredmény, hogy az igazolási folyamat befolyásolja az iskolai végzettség, mivel a szociális dominancia orientáció és az erőszak támogatása közti pozitív kapcsolat erősebbnek bizonyult magasan iskolázott személyek esetén. Ez az eredmény arra utal, hogy a magas iskolai végzettséggel rendelkezőknél a kriminalizáló törvényt módosítás által igazolt erőszak a hierarchikus csoportközi status quo fenntartását segíti elő.

Bár már korábbi kutatások is feltárták az észlelt fenyegetettség hatását az előítéletekre és a csoportközi erőszak támogatására (Caricati et al., 2017; Cohrs & Asbrock, 2009; Duckitt, 2001; 2006; Duckitt & Fisher, 2003; Duckitt & Sibley, 2007; Meeus et al., 2009; Morrison & Ybarra, 2008; Lewandowsky et al., 2013; Perry et al., 2013; Sibley & Duckitt, 2013; Sibley et al., 2007; Stephan et al., 1999), továbbá vizsgálták a muszlim bevándorlók médiabeli ábrázolását, illetve a róluk szóló politikai diskurzusok hatását (Kenyeres & Szabó, 2016; Kiss, 2016; Mendelski, 2019; Vidra, 2017), nem készült korábban kutatás a partizán

médiafogyasztásnak és a menekültekkel szembeni erőszak támogatásának összefüggéseiről. Harmadik tanulmányunkban egy átfogó, komplex modellben teszteltük a partizán gondolkodás és hírfogyasztás, az észlelt fenyegetettség, veszélyes- és versengő világkép, illetve a muszlim bevándorlókkal szembeni erőszak támogatása közti kapcsolatokat. Tanulmányunk rámutat, hogy a partizán hírfogyasztás és a muszlim bevándorlókat fenyegetőként ábrázoló hírek jelenléte megnöveli a versengő világkép észlelését, illetve fokozza a fenyegetettség érzését és az erőszak támogatásának valószínűségét olyan emberekkel szemben, akik egy humanitárius válság áldozatai.

7. Bibliográfia

- Altemeyer, B. (1981). *Right-wing authoritarianism*. University of Manitoba Press.
- Altemeyer, B. (1998). The other “authoritarian personality.” In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 30, pp. 47-92). Academic Press.
- Altemeyer, B. (2006). *The Authoritarians*. University of Manitoba Press.
- Asbrock, F., Sibley, C. G., & Duckitt, J. (2010). Right-wing authoritarianism and social dominance orientation and the dimensions of generalized prejudice: A longitudinal test. *European Journal of Personality*, 24, 324-340. <https://doi.org/10.1002/per.746>
- Atwell Seate, A., & Mastro, D. (2016). Media's influence on immigration attitudes: An intergroup threat theory approach. *Communication Monographs*, 83, 194-213. <https://doi.org/10.1080/03637751.2015.1068433>
- Bartlett J., & Miller C. (2010). *The power of unreason: Conspiracy theories, extremism and counter-terrorism*. Demos.
- Bence, R., & Udvarhelyi, É. T. (2013). The growing criminalization of homelessness in Hungary—A brief overview. *European Journal of Homelessness*, 7, 133-143.
- Benjamin, A. J. (2006). The relationship between right-wing authoritarianism and attitudes toward violence: further validation of the Attitudes Toward Violence Scale. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 34, 923-926. <https://doi.org/10.2224/sbp.2006.34.8.923>
- Benjamin, A. J. (2016). Right-wing authoritarianism and attitudes toward torture. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 44, 881-887. <https://doi.org/10.2224/sbp.2016.44.6.881>
- Bouvier, H., & Smith, G. (2006). Of spontaneity and conspiracy theories: explaining violence in Central Kalimantan. *Asian Journal of Social Science*, 34, 475-491.

<https://doi.org/10.1163/156853106778048678>

- Campbell, D. T. (1965). Ethnocentric and other altruistic motives. In D. Levine (Ed.), *Nebraska Symposium on motivation* (Vol. 13, pp. 283–311). University of Nebraska Press.
- Caricati, L., Mancini, T., & Marletta, G. (2017). The role of ingroup threat and conservative ideologies on prejudice against immigrants in two samples of Italian adults. *The Journal of Social Psychology*, 157, 86-97. <https://doi.org/10.1080/00224545.2016.1176552>
- Cohrs, J. C., & Asbrock, F. (2009). Right-wing authoritarianism, social dominance orientation and prejudice against threatening and competitive ethnic groups. *European Journal of Social Psychology*, 39, 270-289. <https://doi.org/10.1002/ejsp.545>
- Cohrs, J. C., Kielmann, S., Maes, J., & Moschner, B. (2005). Effects of right-wing authoritarianism and threat from terrorism on restriction of civil liberties. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 5, 263-276. <https://doi.org/10.1111/j.1530-2415.2005.00071.x>
- Crowson, H. M. (2009). Right-wing authoritarianism and social dominance orientation: As mediators of worldview beliefs on attitudes related to the war on terror. *Social Psychology*, 40, 93-103. <https://doi.org/10.1027/1864-9335.40.2.93>
- Dambrun, M., & Vatiné, E. (2010). Reopening the study of extreme social behaviors: Obedience to authority within an immersive video environment. *European Journal of Social Psychology*, 40, 760-773. <https://doi.org/10.1002/ejsp.646>
- Daskin, E. (2016). Justification of violence by terrorist organisations: Comparing ISIS and PKK. *Journal of Intelligence and Terrorism Studies*, 1. <https://doi.org/10.22261/PLV6PE>
- Dixon, T. L. (2008). Crime news and racialized beliefs: Understanding the relationship between local news viewing and perceptions of African Americans and crime. *Journal of Communication*, 58, 106–125. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2007.00376.x>
- Dixon, T. L., & Linz, D. (2000). Overrepresentation and underrepresentation of African Americans and Latinos as lawbreakers on television news. *Journal of Communication*, 50, 131-154. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2000.tb02845.x>
- Duckitt, J. (2001). A dual-process cognitive-motivational theory of ideology and prejudice. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (pp. 41-113). Academic Press.
- Duckitt, J. (2006). Differential effects of right-wing authoritarianism and social dominance orientation on outgroup attitudes and their mediation by threat from and competitiveness to outgroups. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32, 684-696.

<https://doi.org/10.1177/0146167205284282>

- Duckitt, J., & Fisher, K. (2003). The impact of social threat on worldview and ideological attitudes. *Political Psychology*, 24, 199-222. <https://doi.org/10.1111/0162-895X.00322>
- Duckitt, J., & Sibley, C. G. (2007). Right wing authoritarianism, social dominance orientation and the dimensions of generalized prejudice. *European Journal of Personality*, 21, 113-130. <https://doi.org/10.1002/per.614>
- Eidelman, S., & Crandall, C. S. (2012). Bias in favor of the status quo. *Social and Personality Psychology Compass*, 6, 270-281. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2012.00427.x>
- Faragó, L., Ferenczy-Nyúl, D., Kende, A., Krekó, P., & Gurály, Z. (2021). Criminalization as a justification for violence against the homeless in Hungary. *The Journal of Social Psychology*. <https://doi.org/10.1080/00224545.2021.1874257>
- Faragó, L., & Kende, A. (2017). Az elnyomás támogatása vagy az egyenlőség ellenzése? Az új szociális dominancia orientáció skála (SDO7) vizsgálata. *Alkalmazott Pszichológia*, 17, 115-135. <https://doi.org/10.17627/ALKPSZICH.2017.1.115>
- Faragó, L., Kende, A., & Krekó, P. (2019). Justification of intergroup violence – the role of right-wing authoritarianism and propensity for radical action. *Dynamics of Asymmetric Conflict*, 12, 113-128. <https://doi.org/10.1080/17467586.2019.1576916>
- Faragó, L., Kende, A., & Krekó, P. (2020). We only believe in news that we doctored ourselves: The connection between partisanship and political fake news. *Social Psychology*, 51, 77–90. <https://doi.org/10.1027/1864-9335/a000391>
- Fein, S., & Spencer, S. J. (1997). Prejudice as self-image maintenance: Affirming the self through derogating others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 31–44. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.73.1.31>
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J., & Glick, P. (2007). Universal dimensions of social cognition: Warmth and competence. *Trends in Cognitive Sciences*, 11, 77-83. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2006.11.005>
- Gerber, M. M., & Jackson, J. (2017). Justifying violence: legitimacy, ideology and public support for police use of force. *Psychology, Crime & Law*, 23, 79-95. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2016.1220556>
- Glick, P. (2002). Sacrificial lambs dressed in wolves' clothing. Envious prejudice, ideology and the scapegoating of the Jews. In L. S. Newman & R. Erber (Eds.), *Understanding genocide. The social psychology of the holocaust*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195133622.003.0006>

- Gray, M. (2010). *Conspiracy theories in the Arab world: Sources and politics*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203851166>
- Gurr, T. R. (1970). *Why men rebel*. Princeton University Press.
<https://doi.org/10.4324/9781315631073>
- Hadarics, M., & Kende, A. (2018). The dimensions of generalized prejudice within the dual-process model: The mediating role of moral foundations. *Current Psychology*, 37, 731-739. <https://doi.org/10.1007/s12144-016-9544-x>
- Hadarics, M., & Kende, A. (2019). Negative stereotypes as motivated justifications for moral exclusion. *The Journal of Social Psychology*, 159, 257-269.
<https://doi.org/10.1080/00224545.2018.1456396>
- Henry, P. J., Sidanius, J., Levin, S., & Pratto, F. (2005). Social dominance orientation, authoritarianism, and support for intergroup violence between the Middle East and America. *Political Psychology*, 26, 569-584. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2005.00432.x>
- Hoffner, C., & Cohen, E. L. (2013). Short-term and enduring consequences of fright. In E. Scharrer (Ed.), *Media effects/media psychology* (pp. 374–401). Wiley-Blackwell.
- Kenyeres, A. Z., & Szabó, J. (2016). The migration crisis: representation of a border conflict in Hungarian, German and Pan-European television news coverage. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*, 7, 71-91. <https://doi.org/10.14267/CJSSP.2016.01.04>
- Kiss, E. (2016). The Hungarians have decided: They do not want illegal migrants': Media representation of the Hungarian governmental anti-immigration campaign. *Acta Humana*, 4, 45-77.
- Kofta, M., & Sedek, G. (2005). Conspiracy stereotypes of Jews during systemic transformation in Poland. *International Journal of Sociology*, 35, 40-64.
<https://doi.org/10.1080/00207659.2005.11043142>
- Krekó, P., Kende, A., & Máriási, D. (2015). Átpolitizálódott-e a hajléktalankérdés? Politikai attitűdök és médiareprezentációk. In Gy. Hunyady & M. Berkics (Eds.), *A jog szociálpszichológiája: A hiányzó láncszem* (pp. 191-219). ELTE Eötvös Kiadó.
- Kull, S., Ramsay, C., & Lewis, E. (2003). Misperceptions, the media, and the Iraq war. *Political Science Quarterly*, 118, 569–598. <https://doi.org/10.1002/j.1538-165X.2003.tb00406.x>
- Langegger, S., & Koester, S. (2016). Invisible homelessness: Anonymity, exposure, and the right to the city. *Urban Geography*, 37, 1030-1048.
<https://doi.org/10.1080/02723638.2016.1147755>

- Larsson, M. R., Björklund, F., & Bäckström, M. (2012). Right-wing authoritarianism is a risk factor of torture-like abuse, but so is social dominance orientation. *Personality and Individual Differences*, 53, 927-929. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.06.015>
- Lee, B. A., Jones, S. H., & Lewis, D. W. (1990). Public beliefs about the causes of homelessness. *Social Forces*, 69, 253-265. <https://doi.org/10.1093/sf/69.1.253>
- LeVine, R. A., & Campbell, D. T. (1972). *Ethnocentrism: Theories of conflict, ethnic attitudes and group behavior*. Wiley.
- Lewandowsky, S., Ecker, U. K., & Cook, J. (2017). Beyond misinformation: Understanding and coping with the “post-truth” era. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 6, 353-369. <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2017.07.008>
- Lewandowsky, S., Stritzke, W. G., Freund, A. M., Oberauer, K., & Krueger, J. I. (2013). Misinformation, disinformation, and violent conflict: From Iraq and the “War on Terror” to future threats to peace. *American Psychologist*, 68, 487-501. <https://doi.org/10.1037/a0034515>
- Lindén, M., Björklund, F., & Bäckström, M. (2016). What makes authoritarian and socially dominant people more positive to using torture in the war on terrorism? *Personality and Individual Differences*, 91, 98-101. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.11.058>
- Lord, C. G., Ross, L., & Lepper, M. R. (1979). Biased assimilation and attitude polarization: The effects of prior theories on subsequently considered evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 2098-2109. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.37.11.2098>
- Mastro, D., Behm-Morawitz, E., & Ortiz, M. (2007). The cultivation of social perceptions of Latinos: A mental models approach. *Media Psychology*, 9, 347-365. <https://doi.org/10.1080/15213260701286106>
- Mastro, D., & Robinson, A. L. (2000). Cops and crooks: Images of minorities on primetime television. *Journal of Criminal Justice*, 28, 385-396. [https://doi.org/10.1016/S0047-2352\(00\)00053-2](https://doi.org/10.1016/S0047-2352(00)00053-2)
- Matthews, M., Levin, S., & Sidanius, J. (2009). A longitudinal test of the model of political conservatism as motivated social cognition. *Political Psychology*, 30, 921-936. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2009.00733.x>
- Meeus, J., Duriez, B., Vanbeselaere, N., Phalet, K., & Kuppens, P. (2009). Examining dispositional and situational effects on outgroup attitudes. *European Journal of Personality*, 23, 307-328. <https://doi.org/10.1002/per.710>

- Mendelski, B. (2019). The rhetoric of Hungarian premier Victor Orban: Inside X outside in the context of immigration crisis. In S. Ratuva (Ed.), *The Palgrave Handbook of Ethnicity*. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-981-13-0242-8_155-1
- Misetics, B. (2010). The significance of exclusionary discourse and measures: the example of Hungary. *European Journal of Homelessness*, 4, 231-246.
- Molnár, Cs., Barna, I., Bartlett, J., Győri, L., Juhász, A., & Krekó, P. (2015). *Measuring political violence*. Political Capital. https://politicalcapital.hu/wp-content/uploads/PC_ISEC_political_violence_study_eng_web.pdf
- Morrison, K. R., & Ybarra, O. (2008). The effects of realistic threat and group identification on social dominance orientation. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44, 156-163. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2006.12.006>
- Nyhan, B., & Reifler, J. (2010). When corrections fail: The persistence of political misperceptions. *Political Behavior*, 32, 303–330. <https://doi.org/10.1007/s11109-010-9112-2>
- Opatow, S. (1990). Moral exclusion and injustice: An introduction. *Journal of Social Issues*, 46, 1–20. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1990.tb00268.x>
- Pasek, J., Stark, T. H., Krosnick, J. A., & Tompson, T. (2015). What motivates a conspiracy theory? Birther beliefs, partisanship, liberal-conservative ideology, and anti-Black attitudes. *Electoral Studies*, 40, 482-489. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2014.09.009>
- Perry, R., Sibley, C. G., & Duckitt, J. (2013). Dangerous and competitive worldviews: A meta-analysis of their associations with social dominance orientation and right-wing authoritarianism. *Journal of Research in Personality*, 47, 116-127. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2012.10.004>
- Peterson, E., & Iyengar, S. (2019). *Partisan gaps in political information and information-seeking behavior: Motivated reasoning or cheerleading?* SocArXiv. <https://doi.org/10.31235/osf.io/pmn7h>
- Posner, R. A. (1997). Social norms and the law: An economic approach. *The American Economic Review*, 87, 365-369.
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M., & Malle, B. F. (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 741-763. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.67.4.741>

- Rajah, J. (2011). Punishing bodies, securing the nation: how rule of law can legitimate the urbane authoritarian state. *Law & Social Inquiry*, 36, 945-970.
<https://doi.org/10.1111/j.1747-4469.2011.01257.x>
- Rapoport, A., & Bornstein, G. (1987). Intergroup competition for the provision of binary public goods. *Psychological Review*, 94, 291–299.
<https://doi.org/10.1037/0033-295X.94.3.291>
- Regan, P. M., & Norton, D. (2005). Greed, grievance, and mobilization in civil wars. *Journal of Conflict Resolution*, 49, 319–336. <https://doi.org/10.1177/0022002704273441>
- Rubin, M., & Hewstone, M. (1998). Social identity theory's self-esteem hypothesis: A review and some suggestions for clarification. *Personality and Social Psychology Review*, 2, 40–62. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0201_3
- Sherif, M. (1966). *In common predicament: Social psychology of intergroup conflict and cooperation*. Houghton-Mifflin.
- Sherif, M., Harvey, O. J., White, B. J., Hood, W. E., & Sherif, C. W. (1961). *Intergroup conflict and cooperation: The Robbers Cave experiment*. University of Oklahoma Press/Book Exchange.
- Sibley, C. G., & Duckitt, J. (2013). The dual process model of ideology and prejudice: A longitudinal test during a global recession. *The Journal of Social Psychology*, 153, 448-466. <https://doi.org/10.1080/00224545.2012.757544>
- Sibley, C. G., Wilson, M. S., & Duckitt, J. (2007). Effects of dangerous and competitive worldviews on right-wing authoritarianism and social dominance orientation over a five-month period. *Political Psychology*, 28, 357-371.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2007.00572.x>
- Sidanius, J., & Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9781139175043>
- Sidanius, J., Pratto, F., van Laar, C., & Levin, S. (2004). Social dominance theory: Its agenda and method. *Political Psychology*, 25, 845-880. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2004.00401.x>
- Siroky, D., Warner, C. M., Filip-Crawford, G., Berlin, A., & Neuberg, S. L. (2020). Grievances and rebellion: Comparing relative deprivation and horizontal inequality. *Conflict Management and Peace Science*, 37, 694-715.
<https://doi.org/10.1177/0738894220906372>

- Snow, D. A., Baker, S. G., & Anderson, L. (1989). Criminality and homeless men: An empirical assessment. *Social Problems*, 36, 532-549.
<https://doi.org/10.1525/sp.1989.36.5.03x0010j>
- Stephan, W. G., Stephan, C. W., & Gudykunst, W. B. (1999). Anxiety in intergroup relations: A comparison of anxiety/uncertainty management theory and integrated threat theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 23, 613-628.
[https://doi.org/10.1016/S0147-1767\(99\)00012-7](https://doi.org/10.1016/S0147-1767(99)00012-7)
- Taber, C. S., & Lodge, M. (2006). Motivated skepticism in the evaluation of political beliefs. *American Journal of Political Science*, 50, 755–769. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2006.00214.x>
- Tajfel, H., Billig, M. G., Bundy, R. P., & Flament, C. (1971). Social categorization and intergroup behavior. *European Journal of Social Psychology*, 1, 149–178.
<https://doi.org/10.1002/ejsp.2420010202>
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33–48). Brooks-Cole.
- Thomsen, L., Green, E. G., & Sidanius, J. (2008). We will hunt them down: How social dominance orientation and right-wing authoritarianism fuel ethnic persecution of immigrants in fundamentally different ways. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44, 1455-1464. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2008.06.011>
- Tilly, C. (1978). *From mobilization to revolution*. Addison-Wesley.
<https://doi.org/10.1086/ahr/84.1.114>
- Tosi, A. (2007). Homelessness and the control of public space-criminalising the poor? *European Journal of Homelessness*, 1, 225-236.
- Tóth, I. Gy. (2008). The demand for redistribution: A test on Hungarian data. *Czech Sociological Review*, 44, 1063–1087. <https://doi.org/10.13060/00380288.2008.44.6.01>
- Udvarhelyi, É. T. (2014). “If we don't push homeless people out, we will end up being pushed out by them”: The criminalization of homelessness as state strategy in Hungary. *Antipode*, 46, 816-834. <https://doi.org/10.1111/anti.12068>
- Van Dijk, T. (1993). *Elite discourse and racism*. Routledge.
- Van Hiel, A., & Mervielde, I. (2002). Explaining conservative beliefs and political preferences: A comparison of social dominance orientation and authoritarianism. *Journal of Applied Social Psychology*, 32, 965–976. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2002.tb00250.x>

- Vidra, Z. (2017). *Dominant Islamophobic narratives: Hungary (working paper)*. Central European University, Centre for Ethnicity and Racism Studies.
https://cps.ceu.edu/sites/cps.ceu.edu/files/attachment/publication/2923/cps-working-paper-countering-islamophobia-dominant-islamophobic-narratives-hungary-2017_0.pdf
- Washburn, A. N., & Skitka, L. J. (2017). Science denial across the political divide: Liberals and conservatives are similarly motivated to deny attitude-inconsistent science. *Social Psychological and Personality Science*, 9, 972-980.
<https://doi.org/10.1177/1948550617731500>
- Wimmer, A., & Min, B. (2006). From empire to nation-state: Explaining wars in the modern world, 1816–2001. *American Sociological Review*, 71, 867–897.
<https://doi.org/10.1177/000312240607100601>